

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ
A
ZDRAVOTNÍ STAV
POPULACE

Demografický vývoj a populační zdraví

- **System péče o zdraví** (vč. **zdravotnictví**) reaguje na **zdravotní potřeby** populace.
- **Zdravotní potřeby se mění** v souvislosti
  - se změnou velikosti a složení populace
  - se změnami ve vzorcích nemocnosti a příčin smrt
- K demografickým a epidemiologickým změnám v populaci dochází **v důsledku proměny socioekonomických a kulturních podmínek**, které byly, jsou a budou významnými determinantami zdraví populace.

Demografický vývoj a populační zdraví

- **Populační stárnutí**
- **Důsledky demografického stárnutí**
  - všechny sféry sociálního a ekonomického vývoje
- **Nejčastější obavy**
  - udržitelnost financování důchodového systému,
  - růstem nákladů na sociální zabezpečení a zdravotní péči
  - nedostatek pracovních sil na trhu práce.
- **Otázka postavení seniorů ve společnosti**, soukromá sféra, do mezigenerační vztahy a vztahy uvnitř rodiny.

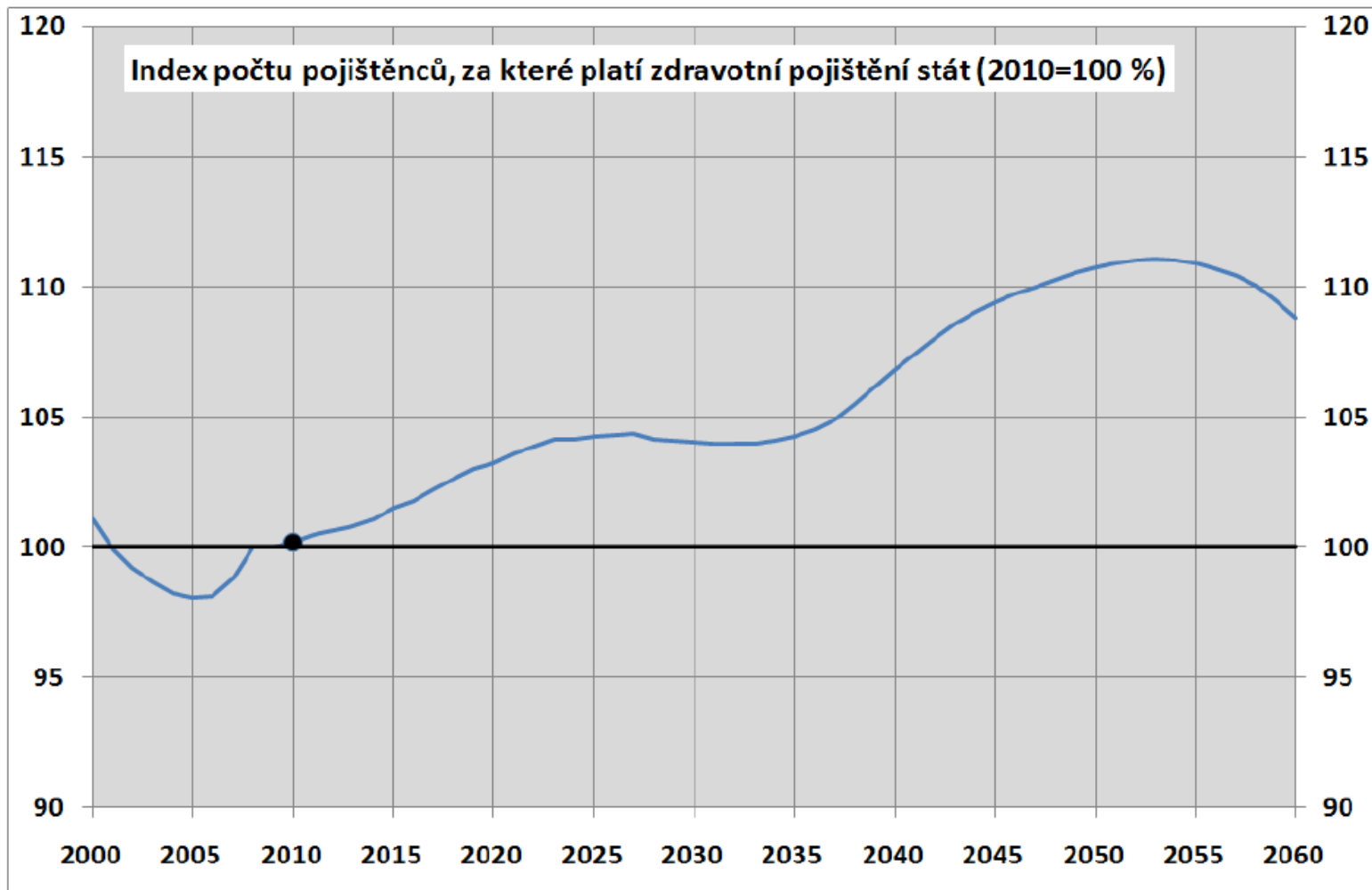
Populační stárnutí a péče o zdraví

- **Zdravotnictví** jako systém poskytující odborné zdravotnické služby je závislý na stavu veřejných financí
  - **růst nákladů** v souvislosti se stárnutím populace
  - otázka **způsobu financování** veřejných zdravotnických služeb (snižování počtu přispěvatelů)
  - **struktura a způsob poskytování** zdravotnických služeb (proměna zdravotních potřeb v populaci)

Růst nákladů

- **růst nákladů** v souvislosti se stárnutím populace = často přeceňovaná příčina růstu nákladů
- **1/4 celoživ. osobních nákladů** na ZP člověk spotřebuje 2 roky před smrtí
- Lidé **stárnou zdravěji**, nemoci se objevují v pozdějším věku

PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ POČTU OSOB, ZA KTERÉ PLATÍ ZP STÁT

Zdroj: Fiala T, Langhammerova J. (2010) Ekonomické důsledky stárnutí populace české republiky. In Sborník Reprodukce lidského kapitálu – Vzájemné vazby a souvislosti. Praha, 13. 12. 2010. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze a Oeconomica. Fiala, T., Langhamrová, J.: Ekonomické důsledky stárnutí české populace.

DEMOGRAFIE

- zabývá se **REPRODUKČÍ LIDSKÝCH POPULACÍ**
- odhaluje **vazby mezi společenskými podmínkami** (kulturní, ekonomické, politické) **a populačním vývojem**

POPULAČNÍ ZÁKLADNA A POPULAČNÍ PROCESY

- **Základna:** velikost a struktura populace
- **Procesy:** hromadné demografické události úzce související s velikostí a složením populace

PROMĚNA VĚKOVÉ STRUKTURY POPULACE – POPULAČNÍ STÁRNUTÍ

- Populace nemá žádný věk – jen věkovou strukturu
- Populace může mládnout
- Populační stárnutí
  - proces, kdy se mění věková struktura populace tak, že se zvyšuje podíl osob starších 60 nebo 65 let a snižuje se podíl osob mladších 15 let.

STÁRNUTÍ A ZDRAVÍ V GLOBÁLNÍM KONTEXTU

Svět stárne rychle:

- počet lidí starších 60 v celosvětové populaci se zvýší z 11 % v r. 2000 na 22 % do r. 2050
- poprvé v lidských dějinách bude ve světové populaci více seniorů než dětí (do 14 let)
- rozvojové země stárnou mnohem rychleji než rozvinuté země: v r. 2050 bude více než 80 % seniorů žít v rozvojových zemích, zatímco v roce 2005 to bylo 60 %.

SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ POLITIKA

- Využít smysluplně potenciál starších lidí je důležité pro každou společnost - podpora zdravého, aktivního a důstojného stárnutí
- Řešit včas financování zdravotnictví a důchodového systému
- Zabývat se vhodnou imigrační politikou

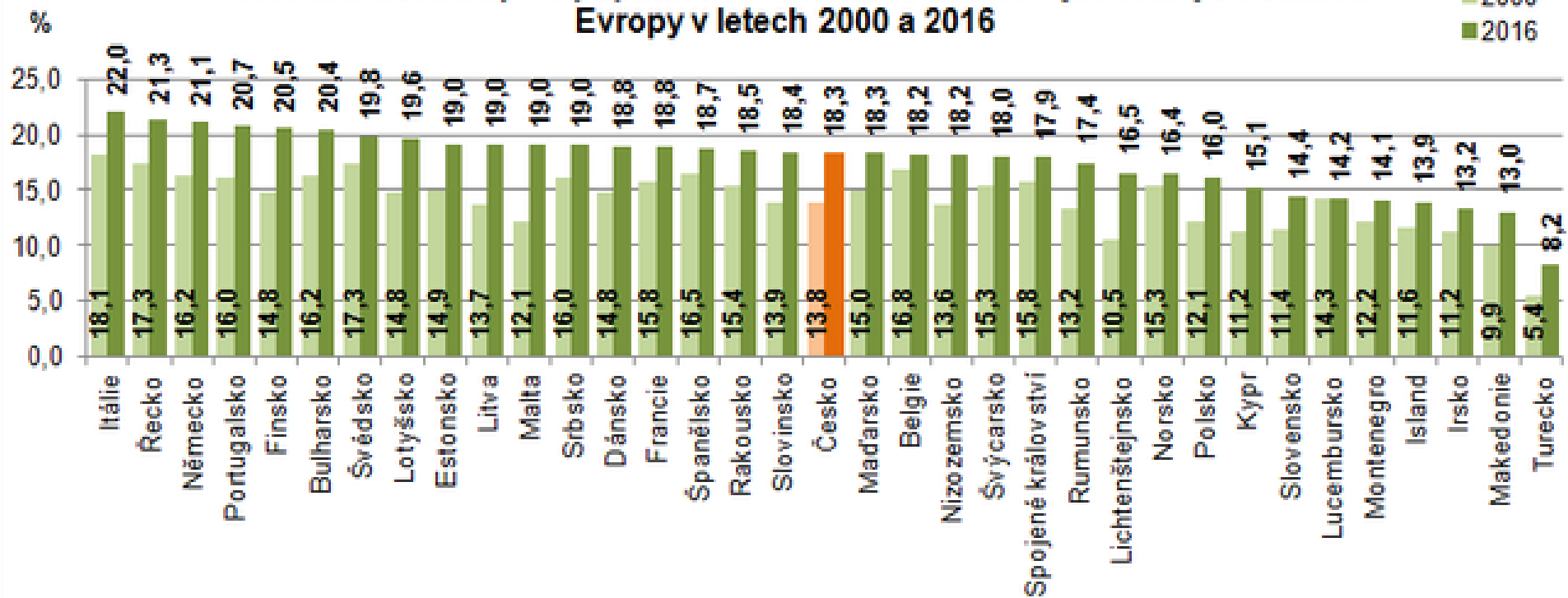
SITUACE V ČR

Populační stárnutí

- **Aktuální podíl osob ve věku 65+:**
  - 18,3 %
- 2030: 23,6 %

Projekce do roku 2101

Procentuální zastoupení populace ve věku 65 a více let v jednotlivých státech Evropy v letech 2000 a 2016

DEMOGRAFICKÝ TRANZIT A EPIDEMIOLOGICKÁ TRANSFORMACE

DEMOGRAFICKÝ TRANZIT

Podstata:

**PŘECHOD OD VYSOKÝCH K NÍZKÝM
MÍRÁM PORODNOSTI A ÚMRTNOSTI**

HLAVNÍ CHARAKTERISTIKY DEMOGRAFICKÉHO TRANZITU

- **Globální proces probíhající od pol. 18. st.**
  - pol. 18. st. (FRA, UK)
  - České země: 1870-1930
  - Slovensko: 1900-1950
- **Čím později začne, tím rychleji proběhne.**
- **Kompletně bude završena v polovině 21. st.**
  - počet obyvatelstva Země by se měl ustálit na 9-10mld.

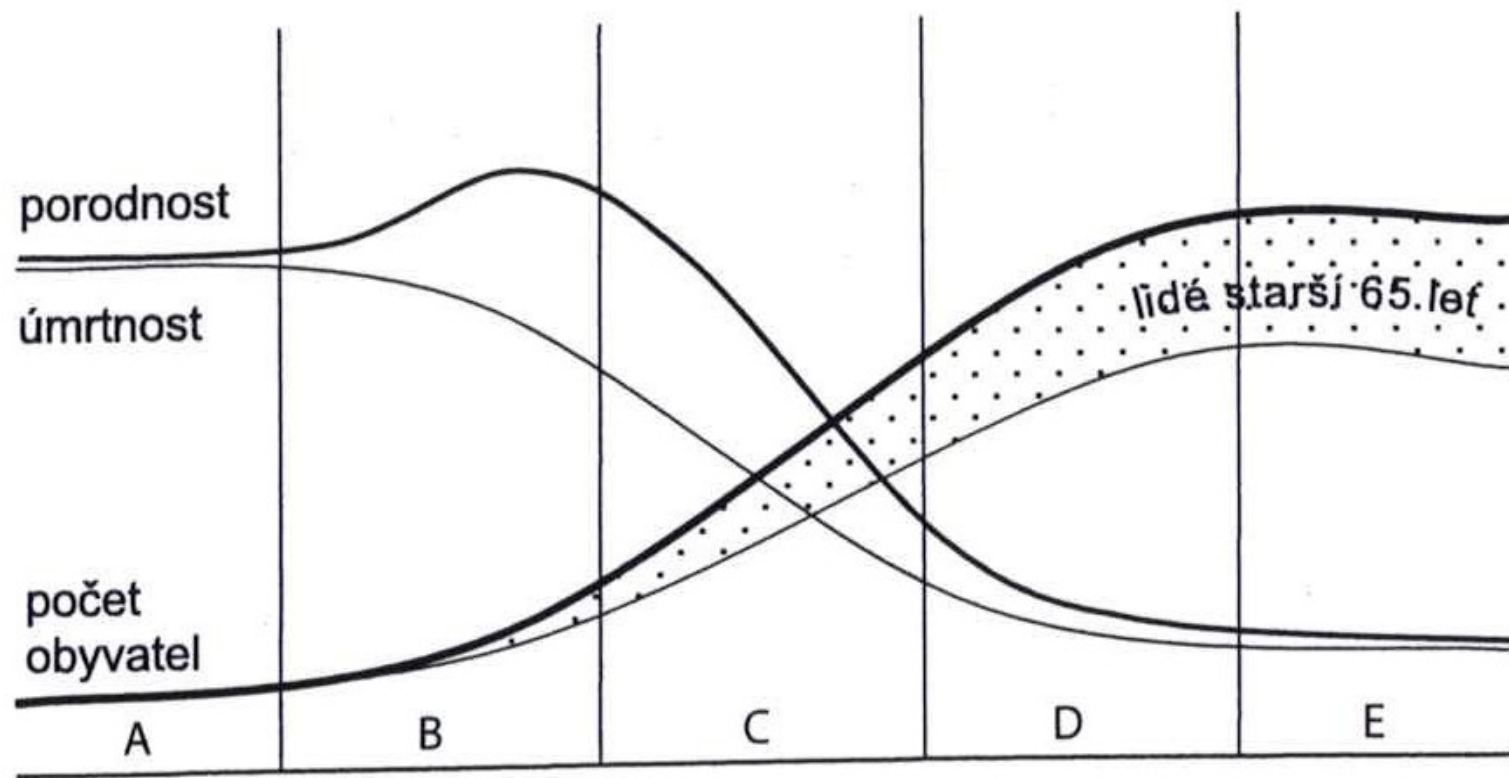

PRŮBĚH DEMOGRAFICKÉHO TRANZITU

**Demografický přechod má dvě
komponenty:**

- pokles úmrtnosti (hmú)
- pokles porodnosti (hmp)

GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PRŮBĚHU DEMOGRAFICKÉHO TRANZITU

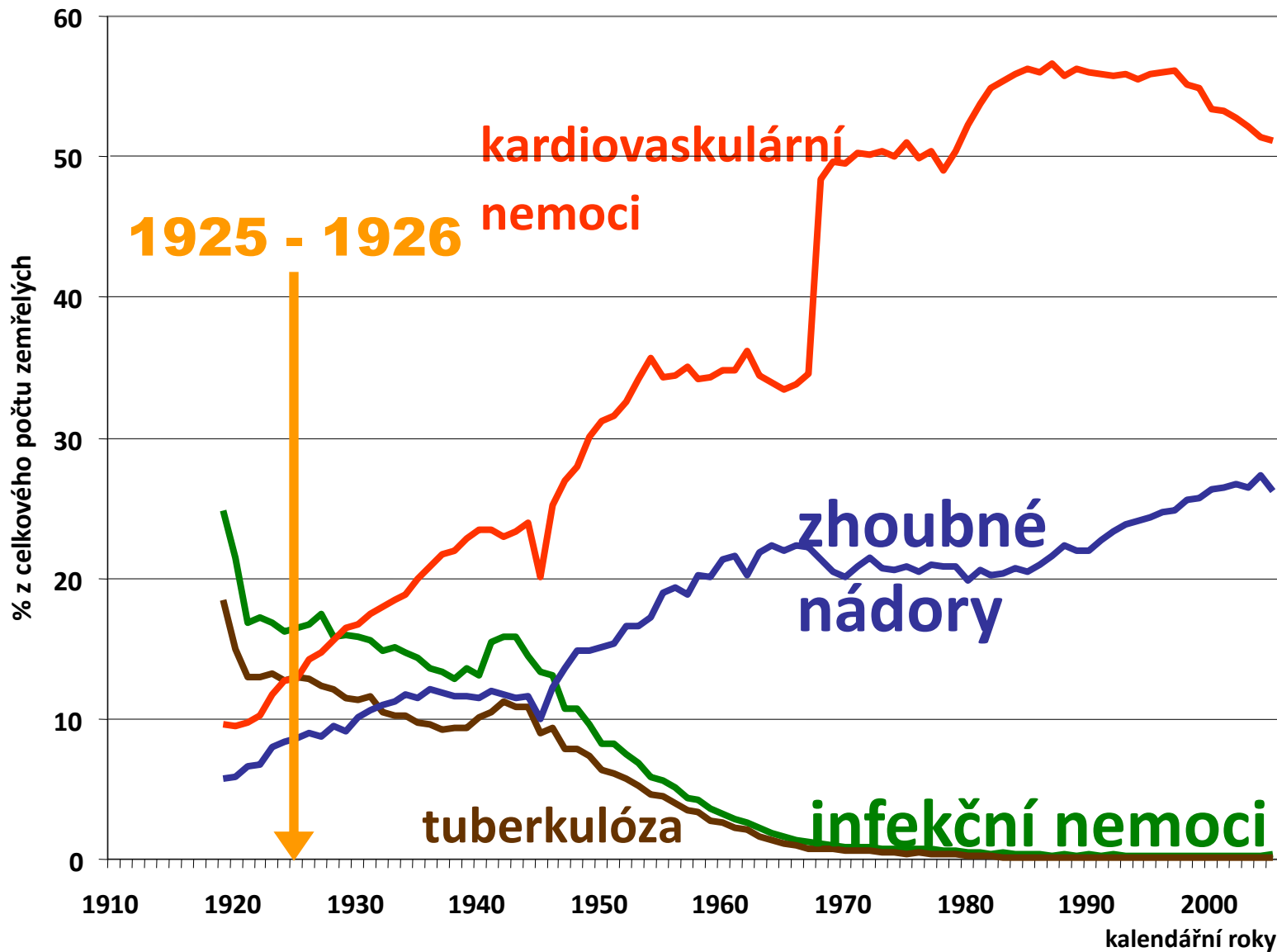

PŘÍČINY POKLESU ÚMRTNOSTI - TEORIE EPIDEMIOLOGICKÉ TRANSFORMACE

- **Teorie** o vlivu sociálních, kulturních a ekonomických změn na **proměnu vzorců nemocnosti a úmrtnosti**.
- **Změny v nemocnosti a úmrtnosti** jsou podmíněny změnami mnohých okolností, které ovlivňují existenci populačních celků - **stárnutí populace, socioekonomické změny, technický rozvoj, životní styl, životní prostředí, politický vývoj apod.**

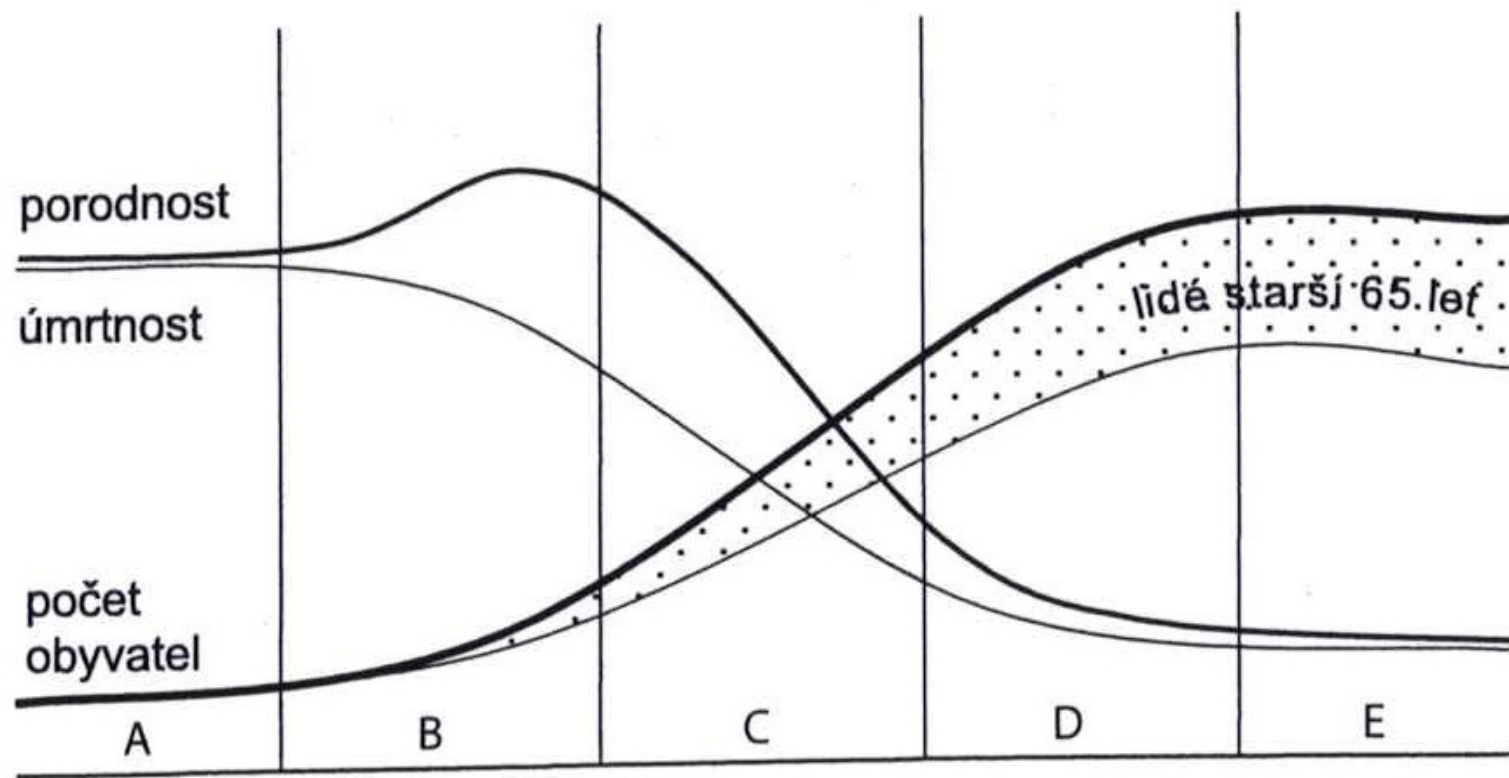
PŘÍČINY POKLESU ÚMRTNOSTI: TEORIE EPIDEMIOLOG. TRANSFORMACE

- 3 období s rozdílnými vzorci nemocnosti a úmrtnosti:
  - Přechod mezi obdobími = **epidemiologická transformace**
1. **OBDOBÍ SMRTÍCÍCH EPIDEMIÍ, VÁLEK A HLADOMORŮ**
  2. **OBDOBÍ PANDEMIÍ INFEKČNÍCH NEMOCÍ**
  3. **OBDOBÍ CHRONICKÝCH A DEGENERATIVNÍCH ONEMOCNĚNÍ**
  4. **OBDOBÍ – NÁVRAT SMRTÍCÍCH EPIDEMIÍ (AIDS, ptačí chřipka, prasečí chřipka, ebola)**

Procento zemřelých na kardiovaskulární nemoci, nádory, infekční nemoci a tuberkulózu z celkového počtu zemřelých v českých zemích v letech 1919-2006

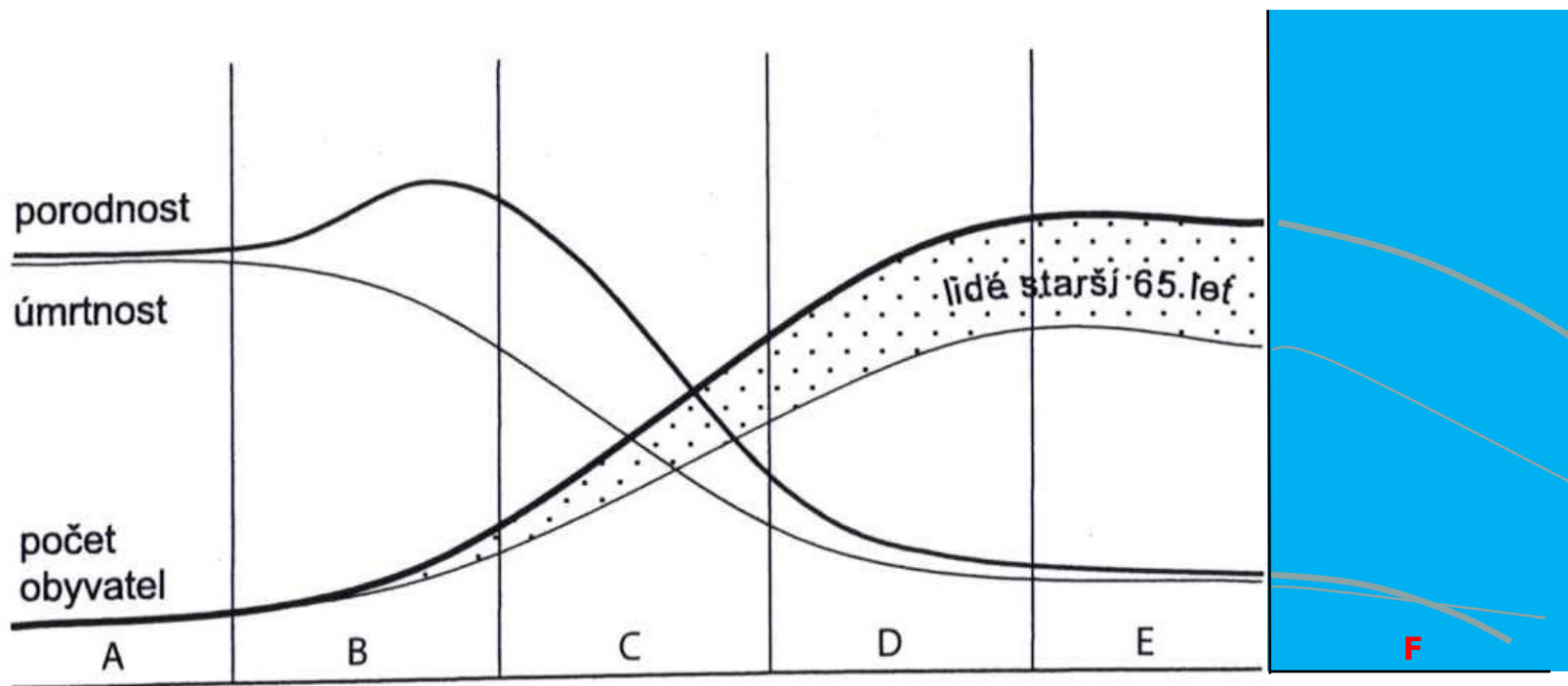
GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ PRŮBĚHU DEMOGRAFICKÉHO TRANZITU

PŘÍČINY POKLESU PORODNOSTI

- **proměna socioekonomických poměrů** → nižší kojenecká a dětská úmrtnost → nebylo třeba rodit tolik dětí
- **proměna životního stylu** → povinná školní docházka → snížení užitečnosti dětí jako pracovní síly (do dětí se musí hodně a dlouhodobě investovat, mnohdy s nejistým výsledkem) → kontrola počtu dětí.
- **kulturní proměna** → klesá vliv náboženství → individualizace → seberealizace → kontrola počtu dětí (rozhodnutí o ukončení rození dětí) → plánované rodičovství (antikoncepce).

DALŠÍ VÝVOJ: DRUHÝ DEMOGRAFICKÝ PŘECHOD

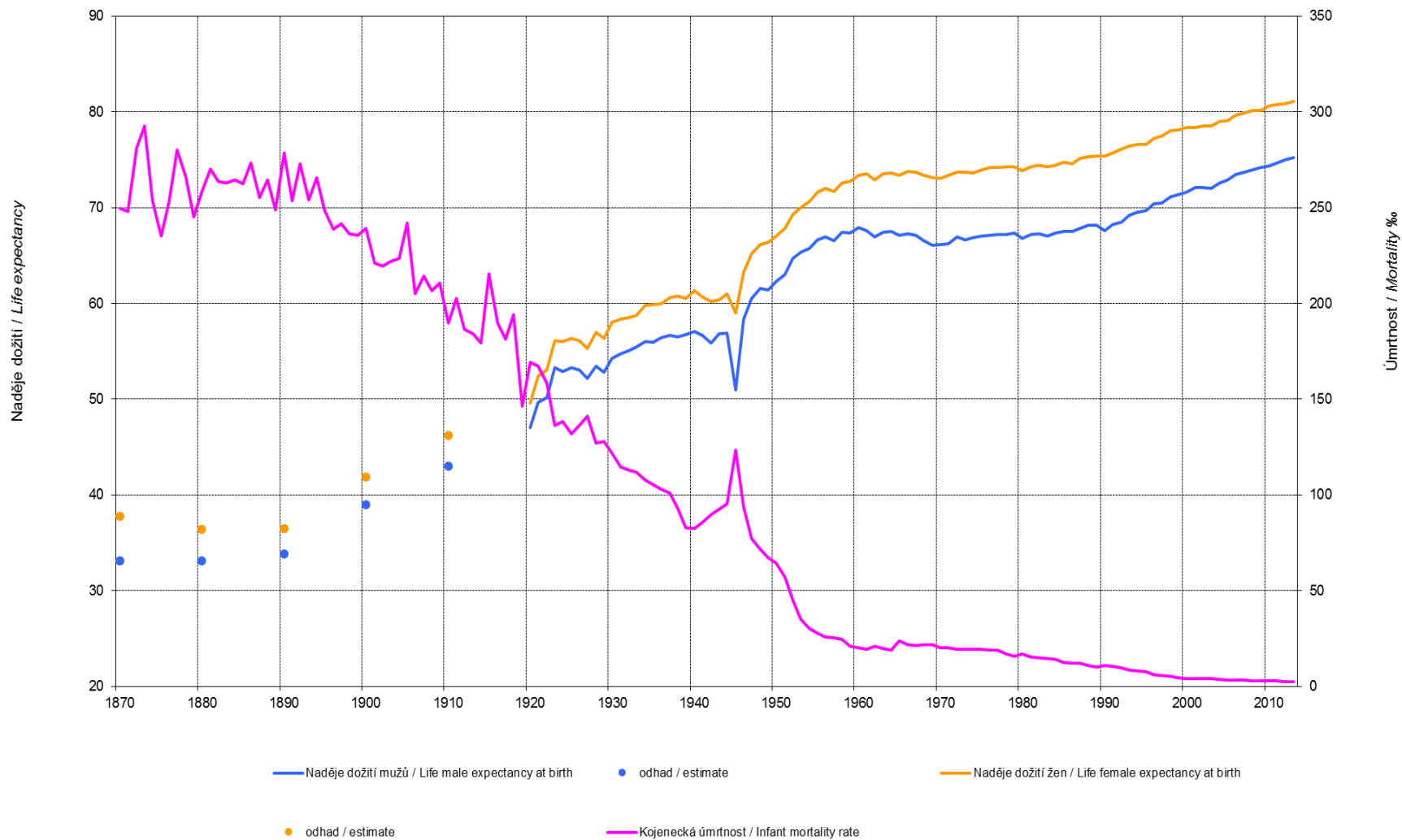

VLIV NÍZKÉ ÚMRTNOSTI NA STÁRNUTÍ POPULACE

- **Dlouho platilo, že prodlužování SDŽ vedlo k mládnutí populace:**
  - prodlužování SDŽ bylo důsledkem snížení kojenecké a dětské úmrtnosti;
  - více dětí se dožilo dospělého věku => narodilo se jim více dětí => vzrostl podíl mladých lidí v populaci = **mládnutí populace.**
- **Dnes je růst SDŽ důsledkem toho, že lidé umírají později => stále více lidí se dožívá vysokého věku.**

Naděje dožití při narození a kojenecká úmrtnost, 1870–2013

Life expectancy at birth and infant mortality rate, 1870–2013

VLIV NÍZKÉ PORODNOSTI NA STÁRNUTÍ POPULACE

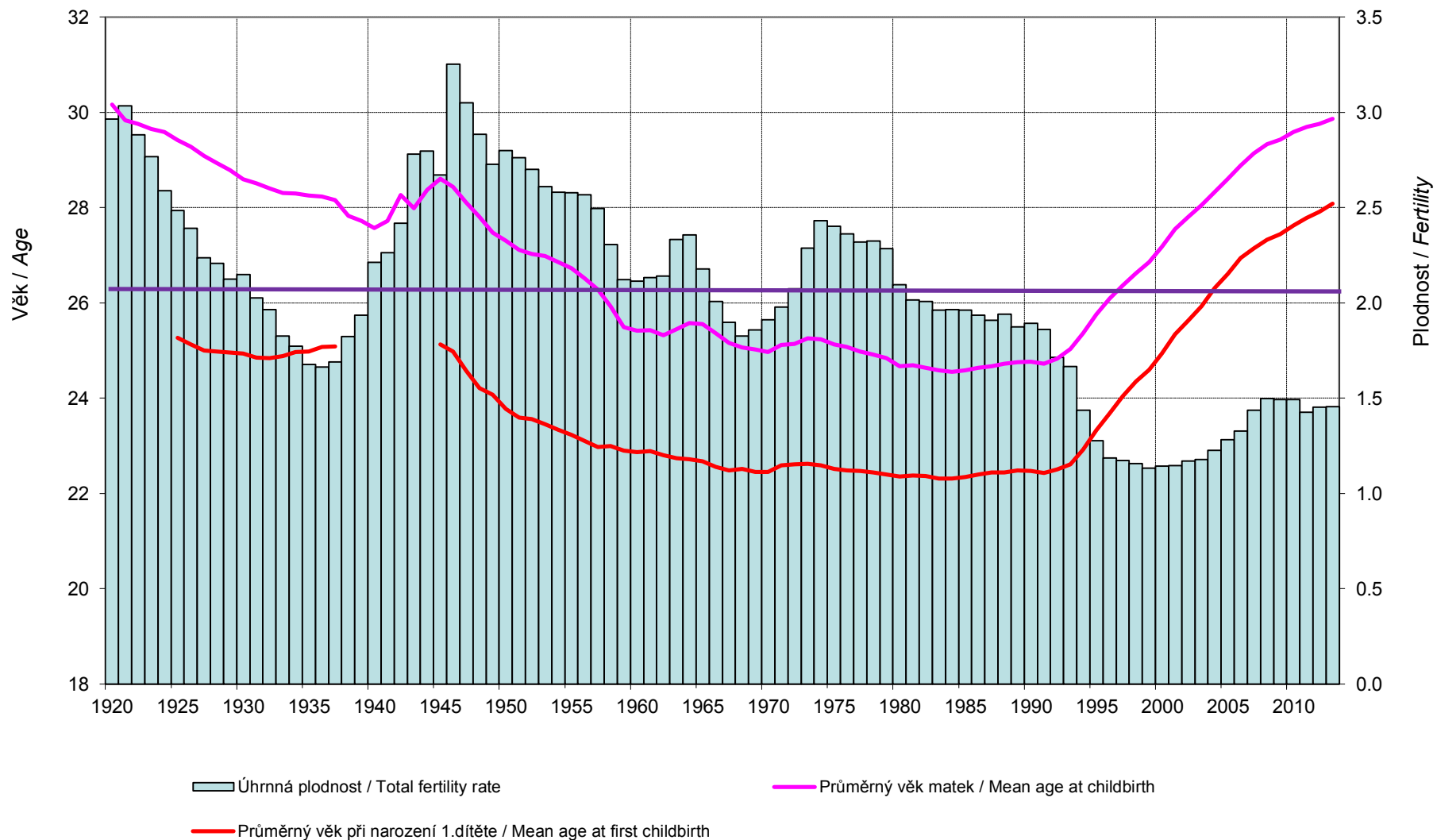
- Věková struktura populace závisí především na počtu narozených dětí
- Vysoká porodnost = mladá populace
- Nízká porodnost + nízká úmrtnost = stabilní věková struktura
- **Stále se snižující porodnost + nízká úmrtnost = stárnutí populace a přirozený úbytek**

PLODNOST V ČR

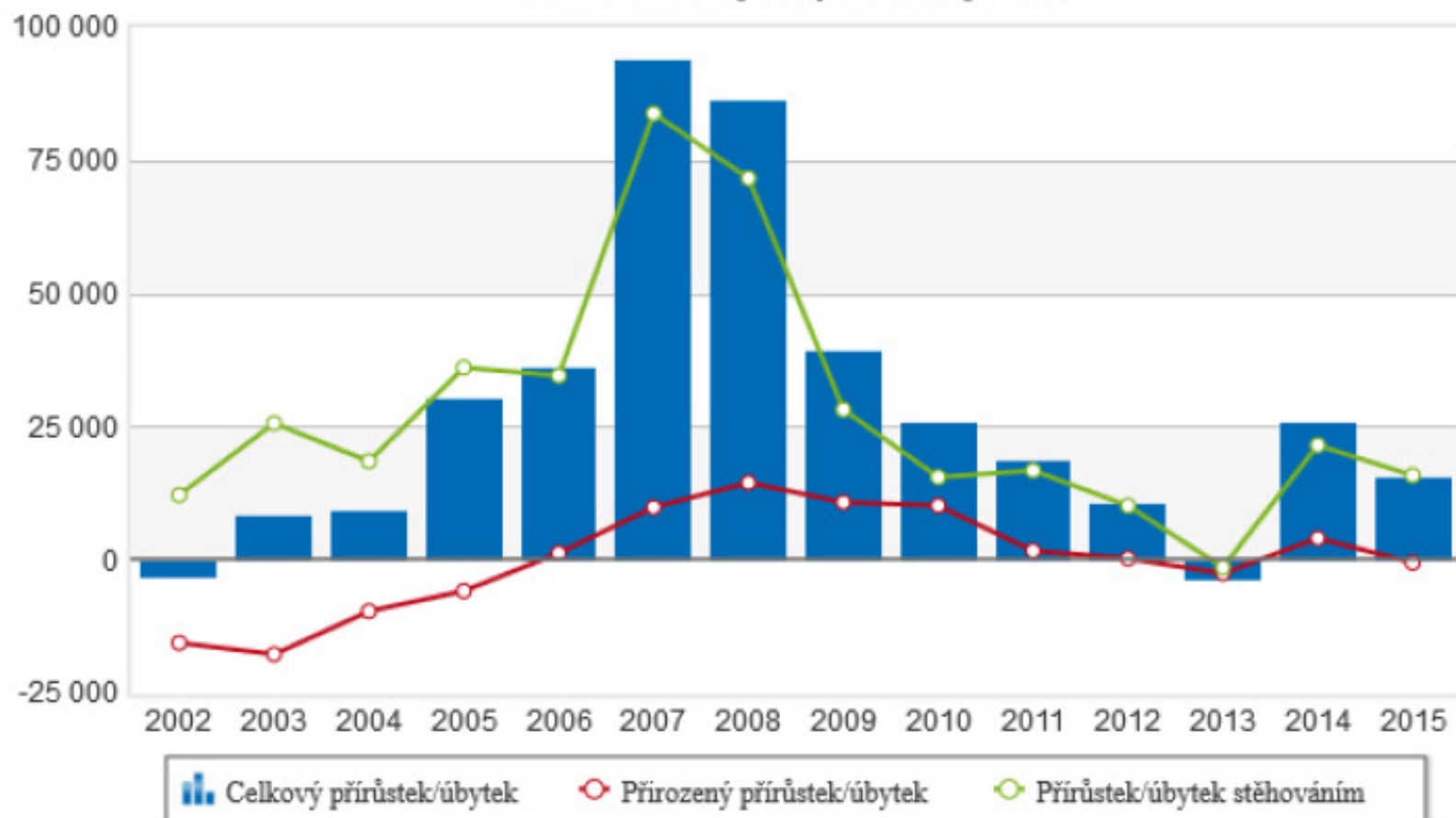
- Úhrnná plodnost
  - Průměrný počet dětí na 1 ženu ve fertilním věku (15 – 49 let)
  - Záchovná úroveň 2,1

Úhrnná plodnost a průměrný věk matek, 1920–2013

Total fertility rate and mean age at childbirth, 1920–2013

Přírůstek/úbytek počtu obyvatel

PODÍL OBYVATEL VE VĚKU 0-14 A 65+

Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let
v letech 1950-2016 (k 31.12.)

